

KONWERSJA ODPOWIEDZIALNOŚCI KARNEJ W ADMINISTRACYJNĄ W PRAWIE POLSKIM

Daria Danecka

MONOGRAFIE

KONWERSJA ODPOWIEDZIALNOŚCI KARNEJ W ADMINISTRACYJNĄ W PRAWIE POLSKIM

Daria Danecka

MONOGRAFIE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 kwietnia 2018 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Aleksander Lipiński

Wydawca

Izabella Małecka

Redaktor prowadzący

Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne

Małgorzata Masłowska

Łamanie

Fotoedytor

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2018

ISBN 978-83-8124-603-3

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Mojemu Mistrzowi
Profesorowi Wojciechowi Radeckiemu

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wstęp	17
I. Uzasadnienie wyboru tematyki badawczej	17
II. Przedmiot, cele, zadania i główne założenia pracy	19
III. Systematyka pracy	23
IV. Metodologia pracy	24

Tytuł I

Podstawowe pojęcia

Rozdział 1

Pojęcie odpowiedzialności	28
1.1. Odpowiedzialność prawna	28
1.2. Odpowiedzialność karna	32
1.2.1. Odpowiedzialność „karna” podmiotów zbiorowych	40
1.3. Odpowiedzialność administracyjna	42
1.3.1. Represyjny charakter odpowiedzialności administracyjnej	48
1.3.2. Wina jako przesłanka odpowiedzialności administracyjnej	50
1.3.3. Wina osoby prawnej	60
1.3.4. Odpowiedzialność administracyjna odpowiedzialnością obiektywną	67

Rozdział 2	
Czyn zabroniony, przestępstwo i wykroczenie	70
Rozdział 3	
Delikt	81
3.1. Delikt administracyjny	86
3.2. Delikty administracyjne a przestępstwa oraz wykroczenia – podobieństwa i różnice	91
Rozdział 4	
Pojęcie sankcji prawnej	99
4.1. Pojęcie sankcji karnej	101
4.2. Pojęcie sankcji administracyjnej	105
Rozdział 5	
Administracyjne kary pieniężne	112
5.1. Administracyjna kara pieniężna w poglądach doktryny	113
5.2. Administracyjne kary pieniężne w orzecznictwie sądów administracyjnych i Trybunału Konstytucyjnego	120
5.3. Administracyjne kary pieniężne w Kodeksie postępowania administracyjnego	127
5.4. Delimitacja administracyjnych kar pieniężnych	141
Rozdział 6	
Odpowiedzialność karna a odpowiedzialność administracyjna – uwagi podsumowujące	148
Rozdział 7	
Wnioski	161

Tytuł II

Konwersja odpowiedzialności i jej rodzaje

Rozdział 1	
Pojęcie konwersji	173

Rozdział 2

Rodzaje konwersji	175
2.1. Konwersja niepełna wewnętrzna	177
2.1.1. Konwersja w prawie energetycznym	177
2.1.2. Konwersja w ustawie o obrocie z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz o zmianie niektórych ustaw	185
2.2. Konwersja pełna wewnętrzna	191
2.2.1. Konwersja w ustawie o odpadach	192
2.2.2. Konwersja w ustawie o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji	196
2.2.3. Konwersja w ustawie o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym	197
2.2.4. Konwersja w ustawie o ogólnym bezpieczeństwie produktów	205
2.2.5. Konwersja w ustawie o wyrobach budowlanych ...	211
2.2.6. Konwersja w ustawie o substancjach zubożających warstwę ozonową oraz o niektórych fluorowanych gazach cieplarnianych	218
2.3. Konwersja pełna zewnętrzna	228
2.3.1. Konwersja pełna zewnętrzna w ustawie o odpadach	228
2.3.2. Konwersja w ustawie o bateriach i akumulatorach	231
2.3.3. Konwersja w ustawie o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów	236
2.4. Konwersja niepełna zewnętrzna w ustawie o ochronie przyrody	243

Rozdział 3

Konwersja czynu czy konwersja odpowiedzialności?	246
---	-----

Rozdział 4

Wnioski	253
----------------------	-----

Tytuł III
Skutki konwersji odpowiedzialności karnej
w odpowiedzialność administracyjną

Rozdział 1

Przyczyny konwersji odpowiedzialności karnej w odpowiedzialność administracyjną	260
--	------------

Rozdział 2

Cele konwersji odpowiedzialności karnej w odpowiedzialność administracyjną	269
---	------------

Rozdział 3

Wprowadzenie do skutków konwersji odpowiedzialności karnej w odpowiedzialność administracyjną	274
--	------------

Rozdział 4

Skutki w płaszczyźnie materialnoprawnej	276
--	------------

Rozdział 5

Skutki w płaszczyźnie procesowej	283
---	------------

Rozdział 6

Skutki w płaszczyźnie konstytucyjnej i ustrojowej	296
6.1. Konwersja a prawo do sądu	296
6.2. Konwersja a zasada proporcjonalności	314
6.3. Konwersja a zasada <i>ne bis in idem</i>	322

Zakończenie	339
--------------------------	------------

Wykaz literatury	355
-------------------------------	------------

Wykaz aktów prawnych	375
-----------------------------------	------------

WYKAZ SKRÓTÓW

Źródła prawa

- EKPC** – Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. poz. 284 ze zm.)
- k.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2017 r. poz. 2204 ze zm.)
- k.k.s.** – ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2017 r. poz. 2226 ze zm.)
- k.k.w.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2018 r. poz. 652)
- k.m.** – ustawa z 18.09.2001 r. – Kodeks morski (Dz.U. z 2016 r. poz. 66 ze zm.)
- Konstytucja RP** – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. poz. 483 ze zm. i sprost.)
- k.p.a.** – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1257 ze zm.)
- k.p.a.2017** – ustawa z 7.04.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 935)
- k.p.c.** – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 155 ze zm.)
- k.p.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904 ze zm.)
- k.p.s.w.** – ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2018 r. poz. 475)
- k.p.s.w.1971** – *ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. poz. 116 ze zm.)*

- k.w.** – ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2018 r. poz. 618)
- m.o.o.** – *ustawa z 30.07.2004 r. o międzynarodowym obrocie odpadami (Dz.U. Nr 191, poz. 1956 ze zm.)*
- m.p.o.** – ustawa z 29.06.2007 r. o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów (Dz.U. z 2018 r. poz. 296)
- MPPOiP** – Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. poz. 167)
- p.d.t.n.** – *ustawa z 28.10.2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz.U. poz. 1671 ze zm.)*
- p.e.** – ustawa z 10.04.1997 r. – Prawo energetyczne (Dz.U. z 2017 r. poz. 220 ze zm.)
- p.e.a.** – ustawa z 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2017 r. poz. 1201 ze zm.)
- p.k.t.n.** – *ustawa z 31.03.2004 r. o przewozie koleją towarów niebezpiecznych (Dz.U. poz. 962 ze zm.)*
- p.o.ś.** – ustawa z 27.04.2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2017 r. poz. 519 ze zm.)
- p.p.s.a.** – ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2017 r. poz. 1369 ze zm.)
- p.f.n.** – ustawa z 19.08.2011 r. o przewozie towarów niebezpiecznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 169)
- p.u.s.a.** – ustawa z 25.07.2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Dz.U. z 2017 r. poz. 2188 ze zm.)
- p.w.k.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz.U. poz. 554 ze zm.)
- u.b.a.** – ustawa z 24.04.2009 r. o bateriach i akumulatorach (Dz.U. z 2016 r. poz. 1803 ze zm.)
- u.g.p.1984** – ustawa z 6.04.1984 r. o gospodarce energetycznej (Dz.U. poz. 96 ze zm.)
- u.g.p.e.1962** – *ustawa z 30.05.1962 r. o gospodarce paliwowo-energetycznej (Dz.U. poz. 150 ze zm.)*
- u.o.** – ustawa z 14.12.2012 r. o odpadach (Dz.U. z 2018 r. poz. 21 ze zm.)
- u.o.2001** – *ustawa z 27.04.2001 r. o odpadach (Dz.U. z 2007 r. poz. 251 ze zm.)*
- u.o.b.p.** – ustawa z 12.12.2003 r. o ogólnym bezpieczeństwie produktów (Dz.U. z 2016 r. poz. 2047 ze zm.)

- u.o.b.p.2003** – ustawa z 12.12.2003 r. o ogólnym bezpieczeństwie produktów (tekst pierwotny: Dz.U. poz. 2275)
- u.o.p.** – ustawa z 16.04.2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2018 r. poz. 142 ze zm.)
- u.o.p.2004** – ustawa z 16.04.2004 r. o ochronie przyrody (tekst pierwotny: Dz.U. poz. 880 ze zm.)
- u.o.p.z.** – ustawa z 28.10.2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. z 2018 r. poz. 703)
- u.o.t.b.** – ustawa z 29.11.2000 r. o obrocie z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa (Dz.U. z 2017 r. poz. 1050)
- u.ozon2015** – ustawa z 15.05.2015 r. o substancjach zubożających warstwę ozonową oraz o niektórych fluorowanych gazach cieplarnianych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1951 ze zm.)
- u.ozon2004** – ustawa z 20.04.2004 r. o substancjach zubożających warstwę ozonową (Dz.U. z 2014 r. poz. 436 ze zm.)
- u.p.a.** – ustawa z 29.11.2000 r. – Prawo atomowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 576 ze zm.)
- u.p.n.m.** – ustawa z 5.08.2015 r. o pracy na morzu (Dz.U. z 2018 r. poz. 616)
- u.p.w.** – ustawa z 20.07.2017 r. – Prawo wodne (Dz.U. poz. 1566 ze zm.)
- u.r.m.** – ustawa z 19.12.2014 r. o rybołówstwie morskim (Dz.U. z 2018 r. poz. 514)
- u.s.z.w.o.** – ustawa z 15.05.2015 r. o substancjach zubożających warstwę ozonową oraz o niektórych fluorowanych gazach cieplarnianych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1951 ze zm.)
- u.t.d.** – ustawa z 6.09.2001 r. o transporcie drogowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 2200 ze zm.)
- u.w.b.** – ustawa z 16.04.2004 r. o wyrobach budowlanych (Dz.U. z 2016 r. poz. 1570 ze zm.)
- u.w.b.2004** – ustawa z 16.04.2004 r. o wyrobach budowlanych (tekst pierwotny: Dz.U. poz. 881 ze zm.)
- uzasadnienie** – uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy
- k.p.a.2017** – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw (VIII kadencja, druk sejm. nr 1183)

- u.ż.s.e.e.** – ustawa z 11.09.2015 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz.U. poz. 1688 ze zm.)
- u.ż.s.e.e.2005** – ustawa z 29.07.2005 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz.U. z 2013 r. poz. 1155 ze zm.)
- u.ż.ś.** – ustawa z 21.12.2000 r. o żegludze śródlądowej (Dz.U. z 2017 r. poz. 2128 ze zm.)

Organy i instytucje

- ETPC** – Europejski Trybunał Praw Człowieka
- GDOŚ** – Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska
- NSA** – Naczelny Sąd Administracyjny
- Prezes URE** – Prezes Urzędu Regulacji Energetyki
- RDOŚ** – Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska
- SKO** – Samorządowe Kolegium Odwoławcze
- SN** – Sąd Najwyższy
- TK** – Trybunał Konstytucyjny
- TSUE** – Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
- UOKiK** – Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
- WSA** – Wojewódzki Sąd Administracyjny

Publikatory i czasopisma

- AUW** – Acta Universitatis Wratislaviensis
- AUW PPIA** – Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji
- CBOSA** – Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych [jeżeli w tekście komentarza nie ma wskazania na inny publikator, orzeczenia sądów administracyjnych przytaczam za CBOSA]
- CPKiNP** – Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
- EPS** – Europejski Przegląd Sądowy
- ND** – Nowe Drogi
- NP** – Nowe Prawo
- ONSA** – Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
- ONSAiWSA** – Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i wojewódzkich sądów administracyjnych
- OSNC** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSNKW** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
- OSP** – Orzecznictwo Sądów Polskich

OSPika	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OŚPiP	– Ochrona Środowiska. Prawo i Polityka
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK ZU	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy
PiP	– Państwo i Prawo
PiŚ	– Prawo i Środowisko
PL	– Przegląd Legislacyjny
PP	– Problemy Praworządności
PPOŚ	– Przegląd Prawa Ochrony Środowiska
PPP	– Przegląd Prawa Publicznego
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
PS	– Przegląd Sądowy
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
Rzeczp	– Rzeczpospolita
SP	– Studia Prawnicze
ST	– Samorząd Terytorialny
ZNSA	– Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego
ZN UJ.PPWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej
ZN UMK	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Nauki Humanistyczno-Społeczne

Inne

mk	– marka polska
-----------	----------------

WSTĘP

I. Uzasadnienie wyboru tematyki badawczej

Związki prawa karnego z prawem administracyjnym, jakie możemy dostrzec zwłaszcza w obrębie wykroczeń, stały się przedmiotem dyskusji już w latach międzywojennych. Problem zastępowania odpowiedzialności karnej odpowiedzialnością administracyjną w ubiegłym stuleciu zasygnalizował w jednym z artykułów Wojciech Radecki¹. Wskazał on, że „przed naukami penalnymi w Polsce staje nowe i niezwykle ważne zadanie zbadania mechanizmów odpowiedzialności administracyjnej”². Od tego czasu nikt jednak nie podjął badań obejmujących całościową analizę owej „zastępowalności”.

Dzisiaj można powiedzieć, że wówczas wyrażone przez Wojciecha Radeckiego obawy, poparte jedynie kilkoma przykładami, okazały się wizjonerskie. Świadczy o tym również stanowisko przedstawione przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 18.11.2010 r., gdzie stwierdzono, że „obok oficjalnego trybu pociągania do odpowiedzialności za czyny bezprawne wyczerpujące znamiona przestępstwa lub wykroczenia, zawinione przez sprawcę, opartego na kodeksach karnych, rozwija się poboczny nurt represjonowania przy pomocy sankcji ekonomicznych, często bardziej dolegliwych niż grzywny przewidziane przez prawo karne lub prawo wykroczeń, stosowanych bez zachowy-

¹ W. Radecki, *Kilka uwag o zastępowaniu odpowiedzialności karnej odpowiedzialnością administracyjną* [w:] *Współczesne problemy nauk penalnych. Zagadnienia wybrane*, red. M. Bojarski, Wrocław 1994.

² W. Radecki, *Kilka...*, red. M. Bojarski, s. 22.

wania standardów ochronnych obowiązujących w postępowaniu karnym, w szczególności winy jako przesłanki odpowiedzialności, prawa do obrony i zasady *ne bis in idem*. Trybunał Konstytucyjny uznaje za zasadne skrupulatne ocenianie tych *sui generis* karnych mechanizmów prawnych ze względu na wzorce konstytucyjne dotyczące szeroko pojętej odpowiedzialności o charakterze represyjnym³. Trudno nie zgodzić się z tym poglądem, jednak moje spostrzeżenie sięga dalej. Ten „nurt represjonowania” coraz częściej nie pojawia się obok, ale w miejsce – jak nazwał to TK – „oficjalnego trybu pociągania do odpowiedzialności”.

Można zatem powiedzieć, że do tradycyjnej problematyki będącej przedmiotem prawa karnego, prawo administracyjne wprowadziło nowe zagadnienia (delikty administracyjne i administracyjne kary pieniężne), które skłoniły do podjęcia rozważań w tym zakresie. Widoczna jest ewolucja działań podejmowanych przez ustawodawcę, który coraz częściej tworzy regulacje stanowiące podstawy do nakładania kar pieniężnych w postępowaniu administracyjnym. Wówczas pojawia się niezwykle poważny problem, polegający na ustaleniu tego, czy w ogóle oraz w jakich okolicznościach uzasadnione jest „rezygnowanie” przez ustawodawcę z traktowania pewnych czynów jako przestępstw bądź wykroczeń i poprzestanie na zagrożeniu popełnienia go sankcją dotkliwą dla stanu majątkowego sprawcy (administracyjną karą pieniężną).

Z punktu widzenia niniejszej pracy istotne jest również wyjaśnienie, czy i w jakich okolicznościach wymierzenie kary może być oparte wyłącznie na czynnikach obiektywnych, a kiedy – nawet w przypadku odpowiedzialności administracyjnej – należy uzależnić wymierzenie kary od winy osoby, która popełniła określony czyn.

Zasadnicze znaczenie miała także nowelizacja Kodeksu postępowania administracyjnego z 7.04.2017 r.⁴, która po raz pierwszy wprowadziła

³ Wyrok TK z 18.11.2010 r., P 29/09, OTK-A 2010/9, poz. 104.

⁴ Ustawa z 7.04.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 935).

do tego Kodeksu obszerną regulację dotyczącą administracyjnych kar pieniężnych.

Powyższe okoliczności, jak również brak całościowego, monograficznego opracowania poświęconego temu zagadnieniu przyczyniły się do podjęcia badań nad problematyką konwersji odpowiedzialności karnej w odpowiedzialność administracyjną w prawie polskim oraz zdeterminowały wybór tematu.

II. Przedmiot, cele, zadania i główne założenia pracy

Przedmiotem pracy jest zjawisko polegające na przekształceniu przez ustawodawcę czynu typizowanego jako przestępstwo lub wykroczenie w czyn zagrożony administracyjną karą pieniężną (delikt administracyjny), które nazwano **konwersją**. W niniejszej rozprawie przyjęto, że **delikt administracyjny** to nie jest każde naruszenie norm prawa publicznego (administracyjnego), ale takie naruszenie, które zagrożone jest administracyjną karą pieniężną.

Jednym z pierwszych aktów prawnych, w których pojawiły się kary pieniężne, był *dekret z 28.01.1953 r. o zabezpieczeniu racjonalnego i oszczędnego użytkowania energii elektrycznej i ciepłej*⁵. Ustawodawca wprowadził wówczas konstrukcję, w której ten sam czyn raz był typizowany jako wykroczenie, obwarowane karą grzywny, a innym razem jako delikt administracyjny, zagrożony karą pieniężną.

⁵ Dz.U. poz. 26. Wcześniej kary pieniężne pojawiły się w *ustawie z 16.07.1920 r. o opłatach stemplowych od weksli (Dz.U. poz. 553)*, która w art. 11 przewidywała, że „w razie nieuiszczenia opłaty, (...) każda z osób, w art. 7 i 8 wymienionych, niezależnie od solidarnego obowiązku zapłacenia nieuiszczonej opłaty (art. 8) ulega karze pieniężnej równąjącej się 50-krotnemu iloczynowi kwoty nieuiszczonej lub tej, którą uiszczono po upływie przepisane terminu albo w sposób inny, niż to przewiduje ustawa”. Kto nie prowadził przepisanej księzkowości wekslowej, fałszował książkę lub wzbraniał się przedłożyć książki lub weksle i dokumenty oryginalne urzędnikowi skarbowemu, podlegał karze pieniężnej 10 000 do 500 000 mk, którą wymierzał urząd skarbowy.

W latach dziewięćdziesiątych minionego wieku nastąpił „renesans” czynów zagrożonych administracyjną karą pieniężną, które wprowadzono „w miejsce” czynów typizowanych jako wykroczenia albo przestępstwa. Od tego czasu ustawodawca coraz częściej korzysta z takiego rozwiązania, właściwie zwykle nie uzasadniając powodów takiego działania.

Na gruncie przeprowadzonych rozważań może pojawić się **problem przejmowania funkcji prawa karnego przez prawo administracyjne**, na który zwrócili uwagę autorzy najnowszych publikacji obejmujących swym zakresem administracyjne kary pieniężne⁶. Stwierdzili, że „*de lege lata* widoczna staje się specyficzna transpozycja międzygałęziowa funkcji penalnej, bez uwzględnienia wszakże kategoryalnych różnic pomiędzy prawem karnym a prawem administracyjnym, w szczególności w zakresie koncepcji odpowiedzialności i modelu stosowania prawa. Ustawodawca często w tym zakresie działa bezrefleksyjnie, zacierając granicę między prawem karnym a prawem administracyjnym”⁷.

Odpowiedzialność za delikt administracyjny bardzo często pociąga za sobą konsekwencje bardziej dotkliwe niż odpowiedzialność karna za przestępstwo bądź wykroczenie. Zjawisko to jest niezwykle niepokojące z uwagi na to, że ustawodawca nieustannie podwyższa górną granicę wysokości administracyjnych kar pieniężnych. Jako przykład wskazać można projekt ustawy o zmianie ustawy o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz spółkach publicznych oraz niektórych innych ustaw⁸, w którym przewidziana została możliwość nakładania przez Komisję Nadzoru Finansowego kary administracyjnej w wysokości do 40 milionów złotych, a w odniesieniu do osób

⁶ D.K. Nowicki, S. Peszkowski, *Kilka uwag o szczególnym charakterze administracyjnych kar pieniężnych* [w:] *Administracyjne kary pieniężne w demokratycznym państwie prawa*, red. M. Błachucki, Warszawa 2015, s. 11.

⁷ D.K. Nowicki, S. Peszkowski, *Kilka...* [w:] *Administracyjne...*, red. M. Błachucki, s. 11.

⁸ Projekt dostępny na stronie: <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=70> (dostęp: 22.02.2018 r.), VIII kadencja; druk sejm. nr 70.

fizycznych do 8 milionów złotych. O ile w przypadku kary nakładanej w trybie postępowania karnego lub postępowania w sprawach o wykroczenia, istnieje rozbudowana teoria na temat celów, które ma ona realizować⁹, o tyle w stosunku do administracyjnych kar pieniężnych nie stworzono kompletnego katalogu celów i funkcji tych kar¹⁰. Rozważania podejmowane w tym zakresie charakteryzują się dużą rozbieżnością i nie są jednolite, co powoduje dodatkowe wątpliwości.

Niezmiernie ważne z punktu widzenia fundamentalnych praw, które powinny przysługiwać obwinionemu o czyn zagrożony karą, jest to, iż w przypadku zastosowania administracyjnych kar pieniężnych podmiot ma jedynie możliwość, po wyczerpaniu środków zaskarżenia, jakie służyły skarżącemu przed organem właściwym w sprawie, wnieść skargę do wojewódzkiego sądu administracyjnego.

Jan Zimmermann słusznie zauważył, iż „kontrola administracji, choćby dokonywana przez sąd administracyjny i wymierzanie sprawiedliwości to dwa różne rodzaje działania: kontrolując i nawet wydając wyrok w kwestii legalności zaskarżonego aktu, sąd nie rozstrzyga sprawy merytorycznie i nie kształtuje na nowo żadnego stosunku prawnego”¹¹.

⁹ Zob. Z. Sienkiewicz [w:] M. Bojarski, J. Giezek, Z. Sienkiewicz, *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, Warszawa 2004, s. 264; K. Buchała, *Prawo karne materialne*, Warszawa 1980, s. 465 i n.; T. Kaczmarek, *Sędziowski wymiar kary w PRL w świetle badań ankietowych*, Wrocław 1972, s. 66–78; J. Śliwowski, *Prawo karne*, Warszawa 1979, s. 256; B. Szamota, *Badania nad prewencją generalną: problemy metodologiczne*, „Archiwum Kryminologii” 1984/XI, s. 97; T. Kaczmarek, *O pozytywnej prewencji ogólnej w ujęciu projektu kodeksu karnego*, „Palestra” 1995/3–4, s. 71–73.

¹⁰ W opracowaniach z zakresu prawa administracyjnego kwestia ta traktowana jest marginalnie, wyjątek stanowią mogą opracowania poświęcone odpowiedzialności administracyjnej. Przykładowo zob.: A. Michór, *Odpowiedzialność administracyjna w obrocie instrumentami finansowymi*, Warszawa 2008, s. 38 oraz s. 45–46; M. Król-Bogomilska, *Kary pieniężne w prawie antymonopolowym*, Warszawa 2001, s. 40; W. Radecki, *Odpowiedzialność prawna podmiotów gospodarczych w ochronie środowiska*, Dąbe 1990, s. 82–83; K. Popik-Chorąży, *Kara pieniężna w prawie ochrony środowiska. Środki finansowo-prawne*, Tytuł V, Dział III ustawy *Prawo ochrony środowiska*, Lublin 2009, s. 52–58; M. Wincenciak, *Sankcje w prawie administracyjnym i procedura ich wymierzania*, Warszawa 2008; D. Szumiło-Kulczycka, *Prawo administracyjno-karne*, Kraków 2004.

¹¹ J. Zimmermann, *Aksjomaty prawa administracyjnego*, Warszawa 2013, s. 254–255.

Podjęta w rozprawie problematyka jest także istotna z punktu widzenia orzecznictwa europejskiego. Europejski Trybunał Praw Człowieka w orzeczeniu z 23.10.1995 r., 15523/89, *Schmautzer v. Austria*¹², stwierdził, że decyzje nakładające kary za należące do „sfery administracyjnej” czyny o „charakterze karnym”, „muszą być poddane kontroli »organu sądowego mającego pełną jurysdykcję«”¹³. Ma to zagwarantować realizację prawa do sądu¹⁴. Należy jednak zauważyć, że „decyzje administracyjne kończą postępowanie administracyjne (nie zaś sądowe) i z istoty rzeczy wydawane są przez organ pozasądowy, nieposiadający przymiotu niezawisłości”¹⁵.

Administracyjne kary pieniężne wymierzane są przez umiejscowione w hierarchicznej strukturze organy administracji publicznej, którym nie przypisuje się niezawisłości charakterystycznej dla sądów. Ponadto najczęściej ustawodawca nie wskazuje na jakiegokolwiek szczególne kwalifikacje osób realizujących kompetencję organów administracji publicznej, co stawia adresata administracyjnej kary pieniężnej w mało komfortowej sytuacji¹⁶. **Można mieć zatem wątpliwości co do realizacji konstytucyjnej zasady prawa do sądu**¹⁷.

Zasadniczym **celem badawczym** jest nie tylko przedstawienie zjawiska konwersji odpowiedzialności karnej w odpowiedzialność administracyjną (także w perspektywie historycznej)¹⁸, lecz także przede wszystkim wskazanie skutków, jakie się z nim wiążą. Uzasadnieniem dla takiego wyboru jest nie tylko potrzeba o charakterze naukowym, polegająca na przedstawieniu przykładów konwersji, analizie pojęcia deliktów administracyjnych zagrożonych karą pieniężną, próbie deli-

¹² LEX nr 80398.

¹³ Zob. M.A. Nowicki, *Europejski Trybunał Praw Człowieka. Orzecznictwo*, t. I, *Prawo do rzetelnego procesu sądowego*, Kraków 2001, s. 185–187.

¹⁴ Por. E. Kruk, *Umocowanie organów administracji publicznej do wymierzania kar*, „Administracja Publiczna. Studia krajowe i międzynarodowe” 2010/1 (15), s. 113.

¹⁵ Wyrok TK z 7.07.2009 r., K 13/08, OTK-A 2009/7, poz. 105.

¹⁶ Zob. W. Jakimowicz, *Wykładnia w prawie administracyjnym*, Kraków 2006, s. 361.

¹⁷ Zagadnienie prawa do sądu zostanie przedstawione w dalszej części opracowania.

¹⁸ Rozważania na temat konwersji podjęte zostaną w dalszej części pracy. Zob. tytuł I rozdział 8.

mitacji odpowiedzialności karnej i administracyjnej, lecz także wskazywanie skutków, jakie niesie ze sobą owo przekształcenie odpowiedzialności karnej w odpowiedzialność administracyjną.

Przyjęcie takiego celu badawczego wymaga zrealizowania sprecyzowanych zadań. W pierwszej kolejności konieczne jest określenie znaczenia podstawowych pojęć. Dokonanie takich ogólnych ustaleń stanowi podstawę dla dalszej analizy poszczególnych przypadków konwersji odpowiedzialności karnej w odpowiedzialność administracyjną. Następnym tych zadań badawczych jest sformułowanie wniosków zarówno *de lege lata*, jak i *de lege ferenda*. Złożoność tematu wymagała ścisłego **zakreślenia pola badawczego**. Przedmiotem analizy były wyłącznie delikty administracyjne w znaczeniu przyjętym w niniejszej pracy. Ponadto, ze względu na objętość pracy, jak również obszerność materiału badawczego, analizie poddane zostały jedynie wybrane przykłady konwersji odpowiedzialności karnej w odpowiedzialność administracyjną. Trudności badawcze powoduje również rozproszona regulacja prawna, a także brak „części ogólnej” materialnego prawa administracyjnego. Niektóre rozważania mają jedynie charakter sygnalizacyjny, niezbędny do sformułowania wniosków odnoszących się do tematu pracy. Zarówno wnikliwa analiza poszczególnych zagadnień dotyczących problematyki odpowiedzialności prawnej, jak i rozważania odnoszące się do kwestii regulacji procedur karnej w sprawie o wykroczenia czy administracyjnej i sądowoadministracyjnej ze względu na rozmiary pracy była niemożliwa.

III. Systematyka pracy

Przyjęte założenia i cele badawcze pracy, a także stosowane metody w istotny sposób wpływają na konstrukcję pracy, którą podzielono na trzy główne tytuły zwieńczone wnioskami.

W tytule pierwszym omówione zostały podstawowe pojęcia wykorzystywane w dalszej części pracy, takie jak: czyn zabroniony, przestępstwo, wykroczenie oraz delikt administracyjny. Ze względu na to, że pojęcie deliktu w polskim porządku prawnym używane jest w języku

prawniczym, dla porównania wskazałam systemy prawne, w których posługuje się nim również ustawodawca. Analizie poddano również zagadnienie odpowiedzialności karnej i administracyjnej oraz sankcji wymierzanych w ich ramach. Szczególną uwagę skupiono jednak na administracyjnych karach pieniężnych, uwzględniając zmiany wprowadzone ustawą z 7.04.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw. W oparciu o te rozważania podjęto próbę delimitacji tych kar, a także wyznaczenia granic odpowiedzialności administracyjnej.

W drugim tytule celem było nie tylko wyjaśnienie, ale i pokazanie skali zjawiska konwersji odpowiedzialności karnej w odpowiedzialność administracyjną. Wyróżniono cztery rodzaje konwersji: pełną wewnętrzną, niepełną wewnętrzną, jak również pełną zewnętrzną oraz niepełną zewnętrzną. Podjęto także rozważania w przedmiocie tego, czy mamy do czynienia z konwersją czynu czy konwersją odpowiedzialności.

W ostatnim tytule zaprezentowane zostały skutki konwersji odpowiedzialności karnej w odpowiedzialność administracyjną zarówno w płaszczyźnie materialnoprawnej, procesowej, jak i konstytucyjnej oraz ustrojowej. W szczególności chodzi o to, w jaki sposób zjawisko to oddziałuje na realizację konstytucyjnych zasad: prawa do sądu i obrony ukaranego, proporcjonalności i równości. Ponadto analizie poddana została kwestia, czy konwersja odpowiedzialności nie spowodowała naruszenia zasady *ne bis in idem*.

Przeprowadzone rozważania mają pozwolić na sformułowanie ogólnych wniosków nie tylko *de lege lata*, podsumowujących poczynione dysertacje, lecz także postulatów *de lege ferenda*, dzięki którym możliwe będzie zaproponowanie zmian w przepisach prawnych.

IV. Metodologia pracy

Przedstawione wyżej cele i przedmiot pracy zdeterminowały jej metodologię. W niniejszej pracy zastosowana została metoda dogmatyczna.

Materiałem badawczym były przede wszystkim akty normatywne. Wykorzystano również poglądy teoretyczne przedstawiane w nauce prawa, jak również poglądy przedstawiane w praktyce orzeczniczej, zwłaszcza sądów administracyjnych, Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Ponadto wykorzystane zostały materiały w postaci uzasadnień projektów wybranych ustaw. Poszczególne normy prawne zostały poddane analizie i wykładni również w oparciu o dorobek doktryny oraz orzecznictwo sądowe.

Dla przedstawienia zjawiska konwersji odpowiedzialności karnej w odpowiedzialność administracyjną posłużono się metodą analityczną, polegającą na badaniu ewolucji obowiązujących aktów prawnych z poprzednio obowiązującymi wersjami tych aktów.

Ostatnim etapem procesu badawczego jest synteza, pozwalająca na ocenę obowiązującego stanu prawnego oraz sformułowanie wniosków *de lege lata* oraz *de lege ferenda*.

Na zakończenie wskazać należy, że w toku końcowych prac nad prawą ustawodawca znowelizował stan prawny w zakresie będącym przedmiotem badań, wprowadzając do Kodeksu postępowania administracyjnego nowy dział IVa – „Administracyjne kary pieniężne”¹⁹. Podkreślić należy, iż zmiany normatywne wprowadzone przez prawodawcę zostały uwzględnione w pracy. Niewątpliwie świadczą one o wadze problematyki podjętej w pracy. Obrazują z jednej strony to, iż problem konwersji odpowiedzialności karnej w odpowiedzialność administracyjną ma fundamentalne znaczenie z punktu widzenia podstawowych założeń porządku prawnego, z drugiej strony natomiast to, że jest to zagadnienie niezwykle ważne społecznie.

Niniejsza dysertacja przedstawia jedynie wybrane przykłady konwersji. Omówienie wszystkich przypadków tego zjawiska, których znaleźć można bardzo dużo, nie jest możliwe w ramach niniejszej monografii.

¹⁹ Art. 1 pkt 40 k.p.a.2017.

Warto także wskazać, że przytaczane w pracy wyroki wojewódzkich sądów administracyjnych są prawomocne, a zatem przypisy nie będą zawierać dodatkowej informacji o prawomocności poszczególnych orzeczeń.

Niniejsza monografia, stanowiąca wyraz moich zainteresowań, będąca zmodyfikowaną wersją rozprawy doktorskiej, przygotowanej pod kierownictwem Profesora Andrzeja Matana, powstała dzięki wsparciu wielu osób, którym chciałabym serdecznie podziękować i złożyć wyrazy szczególnej wdzięczności.

Książkę poświęcam Panu Profesorowi Wojciechowi Radeckiemu, któremu zawdzięczam nie tylko inspirację do opracowania niniejszej monografii i opiekę naukową, lecz także na którego życzliwość, rozmowę i dobrą radę zawsze mogę liczyć.

Za cenne uwagi, które miały znaczenie dla kształtu tej rozprawy, serdecznie dziękuję Profesorowi Dariuszowi R. Kijowskiemu oraz Profesorowi Janowi Zimmermannowi.

Moim najbliższym, rodzinie, przyjaciółom i Michałowi za motywację, cierpliwość i mobilizację składam szczególne podziękowania.

Tytuł I

PODSTAWOWE POJĘCIA

Rozważania będące przedmiotem niniejszej monografii oscylują głównie wokół pojęcia deliktu administracyjnego i administracyjnej kary pieniężnej. Z punktu widzenia omawianego zagadnienia, jakim jest konwersja odpowiedzialności karnej w odpowiedzialność administracyjną, nie można pominąć analizy podstawowych pojęć, którymi będę się posługiwać, oczywiście nie wdając się w szczegóły wykraczające poza tematykę pracy. Kluczowe są zatem pojęcia odpowiedzialności karnej i administracyjnej. Konieczne jest także wyjaśnienie znaczenia: czynu zabronionego, przestępstwa, wykroczenia oraz wreszcie deliktu administracyjnego.

Rozdział 1

POJĘCIE ODPOWIEDZIALNOŚCI

„Odpowiedzialność” w literaturze nie jest rozumiana w sposób jednolity. Szczegółowe rozważania na ten temat pozostają poza zakresem niniejszej pracy. Oczywiście podkreślam, że analizy podjęte w tym rozdziale nie mają na celu szczegółowej charakterystyki tych pojęć, a jedynie powinny umożliwić sformułowanie wniosków dotyczących tematu dysertacji.

1.1. Odpowiedzialność prawna

Rozważania przewidziane w tym rozdziale pracy rozpocząć należy od wskazania, czym w ogóle jest odpowiedzialność prawna. Nauka prawa nie wypracowała jednolitej definicji tego pojęcia. W doktrynie akceptowany jest pogląd Wiesława Langa, który nazywa nią „zasadę ponoszenia przez podmiot przewidzianych prawem ujemnych konsekwencji za zdarzenia lub stany rzeczy podlegające ujemnej kwalifikacji normatywnej i przypisywalne prawnie określönemu podmiotowi w danym porządku prawnym”¹. Jest ona oparta na normach prawnych, które określają obowiązek i sposób rozliczenia z jego wykonania. Odpowiedzialność prawna będzie miała miejsce w przypadku naruszenia prawa². Nazywa się ją abstrakcyjną konstrukcją myślową,

¹ W. Lang, *Struktura odpowiedzialności...*, s. 12.

² Por. M. Górski, *Odpowiedzialność...*, s. 11.

która wiąże skutki prawne z określonymi sytuacjami naruszenia obowiązującej normy prawnej³.

Odpowiedzialność prawna bywa definiowana przez odwołanie się do pojęcia sankcji prawnej⁴. Przykładowo wskazać można pogląd, że stanowi ona sankcję za naruszenie określonych przepisów prawa⁵.

Sformułowana została także „sankcyjna koncepcja odpowiedzialności”, zakładająca, że odpowiedzialność jest realizacją sankcji⁶. Wedle tej koncepcji najbardziej ogólne rozumienie tego pojęcia oznacza zasady ponoszenia ujemnych konsekwencji, a najbardziej szczegółowo sprowadza się do faktycznego ich ponoszenia⁷, prawne zaś pojęcie odpowiedzialności oznacza stosowanie sankcji za coś, co już się stało⁸.

Warto również wskazać na stwierdzenie, iż nie można rozróżnić podstaw odpowiedzialności, sposobów powstawania obowiązków i samej odpowiedzialności⁹. Świadczyć to może o tym, że odpowiedzialność jest jedna i ponosi ją podmiot naruszający obowiązujące normy prawa.

W doktrynie wykształciły się różne podziały odpowiedzialności prawnej. Niektórzy autorzy, biorąc pod uwagę charakter normy prawnej, na której jest ona oparta, dzielą ją na odpowiedzialność: karną, cywil-

³ A. Korybski, L. Leszczyński, A. Pieniążek, *Wstęp do prawoznawstwa*, Lublin 2003, s. 155.

⁴ S. Kazimierczyk, *Norma prawna* [w:] S. Kazimierczyk, Z. Pulka, *Wstęp do prawoznawstwa*, Wrocław 1999, s. 64–65; S. Kazimierczyk, *Sankcja normy prawnej* [w:] A. Bator, W. Gromski, A. Kozak, S. Kazimierczyk, Z. Pulka, *Wprowadzenie do nauk prawnych*, Warszawa 2006, s. 132–133; A. Peczenik, *O definicji sankcji prawnej*, PiP 1965/3, s. 450–453.

⁵ B. Wierzbowski, B. Rakoczy, *Podstawy prawa ochrony środowiska*, Warszawa 2004, s. 96.

⁶ W. Radecki, *Odpowiedzialność prawna...*, s. 60.

⁷ W. Radecki, *Odpowiedzialność prawna...*, s. 46.

⁸ W. Radecki, *Odpowiedzialność prawna...*, s. 60.

⁹ J. Boć, E. Samborska-Boć, *Odpowiedzialność prawna w ochronie środowiska* [w:] J. Boć, K. Nowacki, E. Samborska-Boć, *Ochrona środowiska*, Wrocław 2005, s. 396.

ną, pracowniczą i administracyjną¹⁰. Spotkać można również podział na odpowiedzialność: konstytucyjną, służbową odpowiedzialność funkcjonariusza publicznego, karną, cywilną, deontologiczną oraz moralną¹¹. W polskich opracowaniach poświęconych odpowiedzialności prawnej w ochronie środowiska wyróżnia się najczęściej jej trzy rodzaje:

- 1) cywilną,
- 2) karną, która obejmuje odpowiedzialność: za przestępstwa, za wykroczenia oraz – w szerokim rozumieniu – za delikty administracyjne zagrożone karami pieniężnymi¹²,
- 3) administracyjną¹³.

Odmienne poglądy zaproponował R. Paczuski, który wskazał, że w sytuacji nieprzestrzegania wymagań ochrony środowiska mogą znaleźć zastosowanie następujące rodzaje odpowiedzialności: administracyjna, cywilna, karna, pracownicza, zawodowa, organizacyjna, konstytucyjna przed Trybunałem Stanu oraz prawnomiędzynarodowa¹⁴.

Odpowiedzialność prawną można klasyfikować ze względu na takie kryteria, jak: podstawowa dziedzina prawa (gałąź prawa), funkcje, podmiot ponoszący odpowiedzialność oraz zasady odpowiedzialności¹⁵. Każda odpowiedzialność prawna spełnia szereg funkcji¹⁶, wśród

¹⁰ J. Bafia, *O systemie odpowiedzialności prawnej*, ND 1980/8, s. 20. Zob. M. Górski, *Odpowiedzialność...*, s. 11–12.

¹¹ G. Rejman, *Pojęcie odpowiedzialności [w:] Refleksje o prawie, państwie, społeczeństwie*, red. A. Turska, Warszawa 2005, s. 61–77.

¹² Podział taki został uzasadniony w dalszej części opracowania.

¹³ W. Radecki, *Odpowiedzialność prawna...*, s. 64 i n.; W. Radecki, *Prawna ochrona przyrody...*, s. 324 i n.; J. Jendrośka, M. Bar, *Prawo ochrony...*, s. 997–1037.

¹⁴ R. Paczuski, *Prawo ochrony środowiska*, Bydgoszcz 2000, s. 136–144.

¹⁵ Zob. W. Radecki, *Odpowiedzialność prawna...*, s. 63.

¹⁶ Termin „funkcje odpowiedzialności prawnej” można rozumieć zarówno jako oczekiwane oddziaływanie odpowiedzialności na stosunki zachodzące między podmiotami prawa (tzw. funkcja postulowana), jak i oznaczać może rzeczywiste efekty funkcjonowania odpowiedzialności (tzw. funkcja spełniana). Zob. *Społeczne poglądy na funkcje prawa*, red. M. Borucka-Arctowa, Ossolineum 1982, s. 8; A. Śmieja, *Z problematyki funkcji odpowiedzialności odszkodowawczej [w:] Prace cywilistyczne*, Warszawa 1990, s. 326; Z. Ziemiński, *O pojmowaniu celu, zadania, roli i funkcji prawa*, PiP 1987/12, s. 19.

Daria Danecka – doktor nauk prawnych; asystentka w Zakładzie Prawa Ochrony Środowiska Instytutu Nauk Prawnych PAN; autorka i współautorka niemal 40 prac naukowych, w tym książek oraz artykułów z zakresu prawa administracyjnego, prawa ochrony środowiska i teorii prawa.

W publikacji omówiono zagadnienie konwersji – czyli przekształcenia przez ustawodawcę wykroczenia lub przestępstwa w delikt administracyjny sankcjonowany karami finansowymi – wskazując na jej źródła, rodzaje, cele oraz skutki. Zjawisko to zostało poddane analizie z punktu widzenia realizacji zasady prawa do sądu, zasady proporcjonalności oraz naruszenia zasady podwójnego ukarania. Przedmiotem pracy są również przyczyny oraz skutki konwersji, co umożliwia wskazanie jej wad oraz zalet.

W kolejnych częściach zostały przedstawione m.in.:

- pojęcia: czyn zabroniony, przestępstwo i wykroczenie, a także odpowiedzialność karna i administracyjna, sankcja, delikt administracyjny oraz administracyjne kary pieniężne,
- rodzaje konwersji odpowiedzialności z uwzględnieniem wybranych ustaw, których mogą dotyczyć,
- źródła, cele i skutki konwersji odpowiedzialności karnej w odpowiedzialność administracyjną.

Książka będzie pomocna przede wszystkim organom administracji publicznej oraz sądom w zakresie wymierzania administracyjnych kar pieniężnych. Pogłębione rozważania na temat odpowiedzialności, sankcji, deliktów administracyjnych oraz administracyjnych kar pieniężnych będą stanowić źródło inspiracji dla pracowników naukowych podejmujących problematykę obejmującą wskazane zagadnienia.

9788381246033 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8124-603-3

9 788381 246033

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL